

Ελένη

Γ. Σεφέρης

Μια προσπάθεια προσέγγισης της σεφερικής μυθικής μεθόδου

The Rape of Helen of Troy - Gavin Hamilton

Παρουσίαση
Δοϊρανλή Άννα

Το μυθικό υπόστρωμα

Κύριοι μύθοι:

- ❖ Ο μύθος της Ωραίας Ελένης
- ❖ Ο μύθος του Τεύκρου

Άλλοι μύθοι:

- ❖ Ο μύθος της γέννησης της Αφροδίτης
- ❖ Ο μύθος του Αϊάντα του Τελαμώνιου
- ❖ Ο μύθος της Αηδόνας
- ❖ Ο μύθος του Πρωτέα

Το μυθικό υπόστρωμα

Ο μύθος της Ωραίας Ελένης

- Ο Πάρις προσέφερε το χρυσό μήλο - που προοριζόταν για την ομορφότερη θεά - στην Αφροδίτη, επειδή η θεά τού υποσχέθηκε ως αντάλλαγμα την ωραιότερη γυναίκα στη γη, την Ωραία Ελένη.
- Αλλά η Ελένη ήταν ήδη παντρεμένη με τον βασιλιά Μενέλαο της Σπάρτης κι έτσι ο Πάρις την απήγαγε.
- Η εκστρατεία των Ελλήνων για να πάρουν πίσω την Ωραία Ελένη υπήρξε, σύμφωνα με το μύθο, η αιτία του Τρωικού Πολέμου.

Το μυθικό υπόστρωμα Στησίχορος και Ωραία Ελένη

- Ο Στησίχορος είχε γράψει ένα ποίημα υβριστικό για την Ωραία Ελένη και τον Τρωικό Πόλεμο. Σύμφωνα με αυτή την εκδοχή η Ελένη ήταν στην Αίγυπτο, ενώ μια οπτασία της βρισκόταν στην Τροία.
- Λέγεται πως αμέσως μετά ο Στησίχορος τυφλώθηκε. Έπειτα, συνέγραψε μια δεύτερη ωδή, μια παλινωδία, για να "διορθώσει" όσα είχε γράψει για την Ελένη και σαν από θαύμα ξαναβρήκε την όρασή του.
- ❖ Η παλινωδία του Στησίχορου μας παραδίδεται στο *Φαίδρο* του Πλάτωνα.
- ❖ Στην εκδοχή του Στησιχόρου βασίζει ο Ευριπίδης την τραγωδία του *Ελένη*. Ο Γιώργος Σεφέρης δανείζεται ένα διάλογο από την τραγωδία του Ευριπίδη στο ποίημα του *Ελένη*.

Το μυθικό υπόστρωμα Ο μύθος του Τεύκρου

- Ήταν ετεροθαλής αδελφός του Αίαντα του Τελαμώνιου και ο καλύτερος τοξότης των Ελλήνων κατά τον τρωικό πόλεμο.
- Μετά τον πόλεμο, ο πατέρας του τον έδιωξε, γιατί δεν πήρε εκδίκηση για το θάνατο του αδελφού του.
- Εξόριστος πήγε στην Κύπρο, όπου ίδρυσε τη Σαλαμίνα σε ανάμνηση της πατρίδας του.

Το μυθικό υπόστρωμα

Ο μύθος του Αίαντα του Τελαμώνιου

- Υπήρξε μυθικός βασιλιάς της Σαλαμίνας και ένας από τους κυριότερους ήρωες του Τρωικού πολέμου.
- Εξοργίστηκε, όταν τα όπλα του νεκρού Αχιλλέα δόθηκαν στον Οδυσσέα και αποπειράθηκε να δολοφονήσει τους αρχηγούς των Αχαιών. Τότε η θεά Αθηνά τού προκάλεσε πνευματική διαταραχή και τον έκανε να ξεσπάσει πάνω σε ένα κοπάδι πρόβατα.
- Όταν συνήλθε και διαπίστωσε σε πόσο οικτρή κατάσταση είχε περιπέσει, τερμάτισε την ζωή του, πέφτοντας πάνω στο ξίφος του.

Το μυθικό υπόστρωμα

Ο μύθος για τη γέννηση της Αφροδίτης

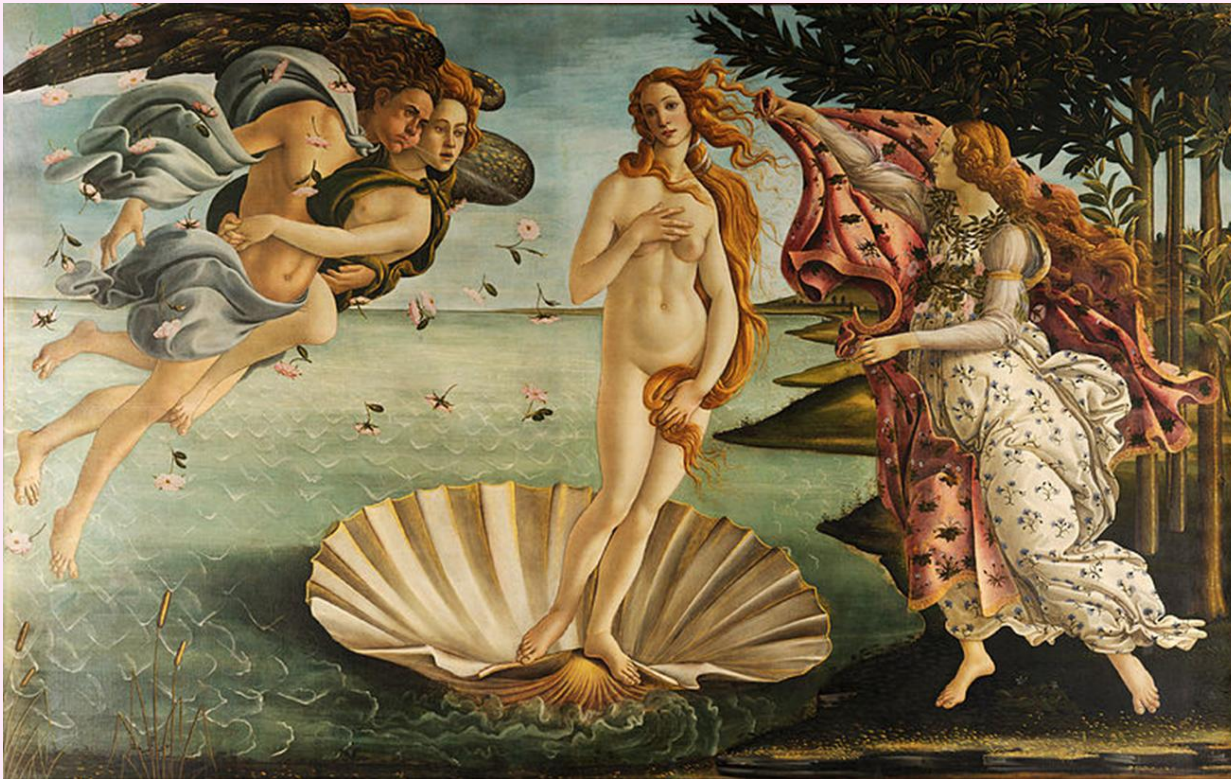
- Ο Ουρανός και η Γαία έκαναν πολλούς απογόνους, αλλά επειδή ο Ουρανός μισούσε τα παιδιά του, τα έχωσε στα Τάρταρα.
- Η Γαία θύμωνε και ορμήνευσε τα παιδιά της να πολεμήσουν τον κακό πατέρα τους. Έτσι ο Κρόνος, όταν ο Ουρανός έπεσε να κοιμηθεί, τον ευνούχισε με ένα δρεπάνι.

Το μυθικό υπόστρωμα

Ο μύθος για τη γέννηση της Αφροδίτης

- Από το σπέρμα του αποκομμένου γεννητικού οργάνου που έπεσε στην θάλασσα γεννήθηκε η Αφροδίτη.
- Με τη βοήθεια του Ζέφυρου η Αφροδίτη ταξίδεψε μέχρι την Πάφο, πέρασε από τα Κύθηρα και κατόπιν κατευθύνθηκε στην Κύπρο.

Το μυθικό υπόστρωμα Ο μύθος της Αηδόνας

Ancient Roman paintings

Σύμφωνα με μία εκδοχή, η αηδόνα κατά λάθος σκότωσε το γιο της, τον Ίτυλο και ο Δίας, για να της απαλύνει τον πόνο, τη μεταμόρφωσε σε αηδόνη. Από τότε θρηνεί το χαμό του παιδιού της.

Το μυθικό υπόστρωμα

Ο μύθος του Πρωτέα

- Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, ο Πρωτέας ήταν **βασιλιάς της Αιγύπτου**, την εποχή του Τρωικού Πολέμου.
- Σύμφωνα με Όμηρος, ο Πρωτέας ήταν υποτακτικός του Ποσειδώνα και **μπορούσε να μεταμορφώνεται** σε ό,τι ήθελε: σε ζώο, σε φυτό, σε πουλί, ακόμη και σε φωτιά ή σε νερό.

Ο Πρωτέας, ξυλογραφία, Jörg Breu

Σεφερική μυθική μέθοδος

- Με τη μυθική μέθοδο ο χρόνος ενοποιείται. Παρελθόν και παρόν συνυπάρχουν και έτσι **ταυτίζεται η μυθική με τη σύγχρονη** εποχή.
 - ❖ Ο Σεφέρης δεν παραμένει στους αρχαίους μύθους, αλλά τους μεταφέρει στην εποχή μας, δηλαδή τους κάνει να εκφράζουν σύγχρονες εμπειρίες.
- Με τον ιδιότυπο λυρισμό της γενιάς του 1930 παρατηρείται μετάβαση από το ατομικό «εγώ» στο συλλογικό «εμείς». Ο μύθος ως **έκφραση του συλλογικού ασυνειδήτου** δίνει στοιχεία για τη διατύπωση **αντικειμενικότερων** συναισθημάτων.
- Οι ποιητές, ενίοτε χρησιμοποιώντας **μυθικά πρόσωπα**, μιλούν σε πρώτο ή τρίτο πρόσωπο, κρύβοντας καλά την ταυτότητά τους.
 - ❖ Ο Σεφέρης στην προκειμένη περίπτωση επιλέγει το **προσωπείο του Τεύκρου**.

Η πραγματικότητα του ποιητή

- Διώχθηκε από την πατρίδα του, τη Σμύρνη, με την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.
- Βίωσε τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τη Μικρασιατική καταστροφή, το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Εμφύλιο.
- Η σχέση του με τον πατέρα του ήταν διαταραγμένη.
- Έχασε τον αδελφό του – είχε υποψίες μάλιστα πως αυτοκτόνησε.
- Ταξίδεψε ως διπλωμάτης σε πολλά μέρη και έφτασε στην Κύπρο.

Η μυθική «πραγματικότητα» του Τεύκρου

- Πολέμησε στην Τροία
- Ταξίδεψε σε πολλά μέρη μέχρι να επιστρέψει στην πατρίδα του
- Τον έδιωξε από την πατρίδα του ο πατέρας του
- Έχασε τον αδελφό του
- Βρέθηκε, παρά τη θέλησή του στην Κύπρο, όπου ίδρυσε την πόλη Σαλαμίνα σε ανάμνηση της πατρίδας του

Η ιστορική «πραγματικότητα» της Κύπρου

- Το 1923 η Κύπρος προσαρτήθηκε στην Αγγλία με τη συνθήκη της Λοζάνης.
- Το 1925 έγινε και επίσημα αποικία του Βρετανικού Στέμματος.
- Το 1931 εκδηλώθηκε μια αυθόρμητη εξέγερση των Ελλήνων Κυπρίων, η οποία κατεστάλη από τους Βρετανούς.
- Το 1955 άρχισε ο Κυπριακός αγώνας κατά της αγγλικής κατοχής.

Ποιητικές «φωνές» και μυθικό προσωπείο

	ΠΑΡΟΝ	ΠΑΡΕΛΘΟΝ
ΑΤΟΜΙΚΟ	Η πραγματικότητα του ποιητή	Ο μύθος του Τεύκρου
ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ	Η πραγματικότητα του νησιού, της Κύπρου	Ο μύθος του Τρωικού Πολέμου

- ❖ Η μυθική εποχή ταυτίζεται με τη σύγχρονη και το **παρελθόν** ενοποιείται με το **παρόν** και
- ❖ Από το **ατομικό** «εγώ» του ποιητή μεταβαίνουμε στο **συλλογικό** «εμείς»,

μέσω του μυθικού προσωπείου του Τεύκρου

Το θέμα του δόλου και της απάτης

υποδηλώνεται
μέσω συνειρμών

«... στ' ακροθαλάσσι του Πρωτέα»
(από το βασιλιά Πρωτέα «περνάμε» στο
δαίμονα Πρωτέα που αλλάζει μορφή)

δηλώνεται πιο
ξεκάθαρα
μέσω ερωτήσεων

«Πού είν' η αλήθεια;»

δηλώνεται
απερίφραστα

«Το φεγγάρι ... κι όλα τ' αλλάζει»
«Δεν είν' αλήθεια, δεν είν' αλήθεια»
φώναζε
«... τον παλιό δόλο των θεών»

συνάγεται ως
συμπέρασμα από
το επιμύθιο

«πως τόσοσ πόνος τόση ζωή
πήγαν στην άβυσσο για ένα
πουκάμισο αδειανό για μιαν Ελένη»

Το θέμα της ματαιότητας

- Τίποτε στην Τροία-ένα είδωλο
- ... μ' έναν ίσκιό πλάγιαζε σα να ήταν πλάσμα ατόφιο. Κι εμείς σφαζόμασταν για την Ελένη δέκα χρόνια
- ... για ένα λινό κυμάτισμα για μια νεφέλη μιας πεταλούδας τίναγμα το πούπουλο ενός κύκνου για ένα πουκάμισο αδειανό, για μίαν Ελένη
- πως τόσος πόνος τόση ζωή πήγαν στην άβυσσο για ένα πουκάμισο αδειανό για μίαν Ελένη

Λειτουργία του χρόνου στο ποίημα

Λειτουργία του χρόνου στο ποίημα

- Ο ενοποιημένος χρόνος αποτελεί μια μορφή «αχρονίας»
- Η αχρονία αυτή επιτεύχθηκε με τη σφαιρική μυθική μέθοδο

- Το *επιμύθιο* προκύπτει αβίαστα
και
- Η «φωνή» του ποιητή αποκτά *διαχρονικό* ήχο

Η σύνδεση του θέματος της απάτης με το επιμύθιο

Ο Τρωικός Πόλεμος στηρίχθηκε στην απάτη, άρα έγινε μάταια.

Η μυθική μέθοδος του Σεφέρη επιτρέπει:

την «**αχρονία**»
παρόν + παρελθόν
ενοποιούνται

και τη **γενίκευση**
ατομικό → συλλογικό
υποκειμενικό →
αντικειμενικό ειδικό → γενικό

ΣΥΝΕΠΩΣ
ΚΑΘΕ ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΙΝΑΙ ΜΑΤΑΙΟΣ

Ελένη Γ. Σεφέρης

Μαρμάρινη προτομή της Ωραίας Ελένης
Antonio Canova-Μουσείο Λονδίνου

Παρουσίαση
Δοϊρανλή Άννα